

راهنمای تکمیل اجزاء پیشنهاد پژوهش

Research Proposal

برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی

(مهری پریخ)

هر پیشنهاد پژوهش شامل بخش‌ها و قسمت‌های مشخصی است که باید آنها را بر اساس اطلاعات درست و ضوابط علمی تکمیل کرد. به این منظور، لازم است آگاهی یافت که در هر بخش یا قسمت چه اطلاعاتی باید ارائه شود و تاکید آن باید بر چه مفاهیمی باشد. آنچه در زیر می‌آید، راهنمای کوتاهی در این زمینه می‌باشد. مراجعه به برخی کتابهای روش تحقیق که چگونگی تدوین پیشنهاد پژوهش را آموزش می‌دهند می‌تواند بسیار مفید باشد.

1 - مقدمه

شامل توضیحاتی در مورد حوزه مورد پژوهش و موضوع مورد توجه است. این مقدمه به خواننده (استاد راهنما، مشاور و داور) کمک می‌کند تا بفهمد که پژوهشگر در چه حوزه و موضوعی به پژوهش می‌پردازد و آن موضوع از چه ویژگی و چه جایگاهی برخوردار است. دیدگاه‌های نظری که ساختار ذهنی پژوهشگر و شناخت او را در مورد موضوع نشان می‌دهد به صورت مختصر در مقدمه و به صورت تفصیلی در بخش مربوط به دیدگاه‌های نظری و یا مرورنوشتار آورده می‌شود.

محدوده موضوع مورد بررسی در مقدمه باید مشخص گردد. به عبارت دیگر باید نشان داد که موضوع از جامعیت و مانعیت لازم برخوردار است. برای کنترل این امر در تعیین موضوع باید به چند "چه" به شرح زیر پاسخ داد:

- چه موضوعی قرار است مورد توجه و بررسی قرار گیرد؟
  - چه کسانی، یا چیزهایی، یا رویدادهایی مورد مطالعه قرار خواهند گرفت؟
  - چه کسانی مخاطب این پژوهش هستند و از نتایج آن بهره خواهند برد؟
  - چه منظوری از انجام پژوهش مورد نظر است؟
  - چه زمانی محدوده پژوهش را تشکیل می‌دهد؟
  - چه مکانی مورد توجه و بررسی قرار خواهد گرفت؟
  - چه شرایطی برانجام پژوهش حاکم است و پژوهش با توجه به آنها انجام می‌گیرد؟
- بدیهی است برخی پژوهش‌ها تنها به برخی از این "چه"ها توجه خواهد داشت. به بیان دیگر، هر پژوهشی الزاما به همه این موارد پاسخ نمی‌دهد.

2- مشکل

چنانچه همه جوانب در تدوین مقدمه در نظر گرفته نشود، پژوهش با دشواری همراه خواهد بود. عدم همخوانی مشاهده‌ها، شنیده‌ها و مطالعه‌ها با دیدگاه‌های مطرح شده در مقدمه، نشانگر وجود مشکلی است. این مشکل در این جا نشان داده می‌شود.

3- بیان مسئله

پی بردن به یک یا چند مشکل موجب طرح سؤال و یا مسأله در ذهن می‌شود. این مسأله و یا سؤال که در مورد دلایل، موانع، عناصر، چگونگی و ... طرح می‌شود، به وجود ابهامی در ذهن پژوهشگر و یا عدم اطلاع از وضعیتی مرتبط می‌شود. به طور معمول، مسأله به صورت جمله سؤالی و یا خبری که شک و تردید (عدم قطعیت) را می‌رساند بیان می‌شود. در برخی مواقع نیز بیان مسأله در قالب یک بحث بیان می‌شود.

مسأله سنگ بنای پژوهش است و تمام اجزاء دیگر باید بر مبنای مسأله طراحی شوند. بنابراین، در طراحی آن باید دقت کرد. تدوین مسئله پژوهش نیازمند دقت فراوان و توجه به برخی نکات است. در جمله‌ای که برای بیان مسئله تدوین می‌شود باید به برخی متغیرهای مهم که در باره آنها سؤال یا ابهام داریم اشاره کنیم. همین نکات و متغیرها هستند که سئوالها و یا فرضیه‌های پژوهش را تشکیل می‌دهند.

4 - پیشینه علمی و مرور متون مربوطه

به طور معمول، این بخش در بیشتر پژوهشها به دو صورت انجام می‌شود: 1) پیشینه نظری، که دیدگاه‌ها و مطالعه‌های نظری را توصیف و تحلیل می‌کند، و 2) پیشینه پژوهشی، که به بررسی و تحلیل پژوهشهای مشابه و مرتبط پیشین می‌پردازد. از طریق پیشینه می‌توان متغیرها، روشهای پژوهش، جامعه و نمونه مورد نیاز برای پژوهش را شناسایی و یا تأیید کرد. این امر به روایی پژوهش کمک می‌کند. همچنین، چون مرور پیشینه فضای خالی پژوهشی را نشان می‌دهد، کمک مؤثری در اثبات ضرورت انجام پژوهش می‌باشد و دلایل لازم برای ضرورت انجام پژوهش و تفاوت آن با پژوهشهای مشابه را ارائه می‌دهد.

از نظر ساختاری، پیشینه باید دارای یک مقدمه باشد که به هدف تهیه پیشینه و ساختار ارائه مطالب و رویکرد مورد استفاده در ارائه آنها می‌پردازد. ساختار می‌تواند تاریخی، موضوعی و یا بر اساس هر یک از عناصر پژوهش باشد. بنا بر هدف، پژوهشگر می‌تواند هر یک از این روشها را دنبال کند. در صورتی که هیچ یک از این روشها مورد نظر نباشد می‌توان در ارائه آنها را به ترتیب سال انتشار پژوهشهای مورد بررسی به تحلیل و توصیف و یا نقد آنها پرداخت.

بخش اصلی و تحلیلی و جمع بندی و نتیجه گیری از بخشهای بعدی پیشینه می‌باشند. پیشینه باید توان تحلیلی پژوهشگر را در مرور متون نشان دهد.¹ به عبارت دیگر اگر در تمام موارد پژوهشگر فقط به ارائه توصیفی دیدگاه‌ها و یا پژوهشها بپردازد بدون اینکه وجه تشابه، تضاد و یا یافته‌ها را مقایسه کند، متن از ارزش خاصی برخوردار نیست.

¹ برای مطالعه بیشتر در مورد پیشینه به کتاب زیر مراجعه شود.

5- هدف ها

هدفها نشان دهنده مقصد و کاربرد نتایج پایان نامه است. به عبارت دیگر، شامل هدفهای کوتاه مدت و هدفهای بلند مدت و یا هدفهای نهایی می شود. باید مشخص شود که نتایج بدست آمده می تواند به ارائه راهبردهایی منتهی شود که به حل مسأله کمک کند.

6- ضرورت و اهمیت

این بخش به ارزش و اهمیت پژوهش توجه دارد. در این قسمت، که به طور معمول خیلی کوتاه می باشد، به طور عینی توجیه لازم در مورد ضرورت انجام پژوهش و اهمیت آن ارائه می شود.

7- سؤالات و یا فرضیه پژوهش

هر پژوهش باید به سؤالاتی پاسخ گوید و یا اینکه حدسهایی که محقق زده (فرضیه) را باگرد آوری داده ها مورد آزمون قرار دهد. پژوهش می تواند فقط سؤال پژوهش، فقط فرضیه و یا ترکیبی از سؤال پژوهشی و فرضیه داشته باشد. در صورت داشتن اطلاعات و دانش کافی که به فرد امکان حدس را در مورد واقعیت می دهد، بهتر است بجای سؤالاتی استنباطی، فرضیه تدوین شود.

8- روش پژوهش

این بخش شامل بیان مطالبی در باره روش مورد نظر پژوهشگر و رویکرد او در انجام پژوهش طرح می شود. بهتر است روش پژوهش و نوع آن با توجه به تقسیم بندی پژوهش ها در کتابهای معتبر روش تحقیق مشخص گردد. برای مثال، می توان بیان کرد که روش تحقیق "پیمایشی" است و نوع آن "کاربردی" می باشد.

9- جامعه مورد پژوهش و نمونه

در این قسمت جامعه ای که پژوهش در مورد آنها انجام می شود باید مشخص گردد. در صورت نیاز به نمونه گیری، ویژگی نمونه و حجم آن باید مشخص شود. ضروریست چگونگی انتخاب نمونه و تعیین حجم آن نیز به طور علمی و با استفاده از ضوابط مطرح شده در کتابهای روش تحقیق شرح داده شود.

10- ابزار گردآوری اطلاعات

بنا بر روش پژوهش و هدف آن، لازم است ابزار و یا ابزارهای گردآوری اطلاعات مشخص شود. همچنین، محقق باید اعلام کند که آیا از ابزار استاندارد استفاده می کند و یا خود به طراحی آن می پردازد. در صورتی که ابزار "محقق ساخته" است، باید مشخص شود که بر اساس چه زیر ساخت/زیر ساختهای نظری به طراحی ابزار پرداخته شده است. در صورتی که از ابزار استاندارد و یا آزمون شده ای استفاده می کند باید چگونگی هنجار یابی آن شرح داده شود. چنانچه قرار است از ابزارهای دیگری غیر از پرسشنامه استفاده شود، باید در باره آن نیز توضیحات کافی به صورت علمی ارائه شود.

11 - روایی و پایایی

روایی و پایایی ابزار گردآوری اطلاعات و نیز روایی و پایایی پژوهش، به طور کلی، باید بر اساس ضوابط علمی شرح داده شود

12 - پیش آزمون

روش انجام پیش آزمون و نتایج بدست آمده از آن در جهت تقویت روایی و پایایی ابزار گردآوری داده ها، یعنی میزان تغییرات و اصلاحات باید شرح داده شود.

13 - تعریفهای عملیاتی

در این قسمت، مفهوم عملیاتی متغیرها، تبدیل متغیر به متغیرهایی که قابل مشاهده، آزمون و شمارش باشند ارائه می شود. همچنین در صورتی که بر اساس هدف پژوهش مفهوم خاصی به متغیری نسبت داده می شود باید مشخص شود. در ارائه مفاهیم ضروریست از استناد و ارجاع معتبر استفاده شود.

14 - فهرست منابع و مآخذ :

منابع و مآخذ مورد استفاده در مقدمه، مرور نوشتار نظری و پژوهشی، تعیین روش پژوهش، روشهای آماری و ... در انتها آورده می شود. در ارائه این منابع ضروریست از یکی از شیوه نامه ها² استفاده شود. در ارجاعات درون متنی نیز بهتر است از همان شیوه نامه ای استفاده کرد که در تهیه این فهرست مورد استفاده قرار می گیرد.

نکته قابل توجه :

باید یادآور شد که تمام اجزاء پژوهش، باید در پیوند دقیق با یکدیگر باشند. یعنی، در تمام موارد باید پیوند و رابطه دقیقی بین نظریه های مطالعه شده، مسأله طرح شده، هدف و ضرورت، سؤال و فرضیه های پژوهش، جامعه، نمونه و متغیرها برقرار باشد. به عبارت دیگر، ضروریست که در طراحی هر مرحله، مرحله بعد را مرور کرد و در پیوند با آن، در مورد عناصر دخیل در مرحله بعد تصمیم گرفت.

---

² در گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ترجیح داده می شود که از شیوه نامه دکتر عباس حری و یا کیت ترابیان (ترجمه غلامحسین تصبیحی) استفاده شود.